

زینب که اسمی است سامی الاصل در لغات سامی پیش از اسلام به صورت زباء و زنویا آمده چنانکه ملکه تدمر (پالمیر) به این نام خوانده شده است .
 «زینب» نامی است که حضرت محمد برای دختر علی برگزید ، لقبش عقيله (۱)، عقيله بنی هاشم و عقيلة الطالبین است.

● پدرش علی ، پسر عم و داماد و جانشین راستین رسول خدا است که نیازی به توصیف ندارد و کسی است که دوست و دشمن مراتب دانش و زهد و شجاعت و ایمان و جانبازی او را در راه دین خدا باور دارند . او نخستین فردی است که به اسلام گروید و در خانه کعبه زاده شد.

● مادر زینب ، بانوی بزرگ اسلام حضرت فاطمه زهرا علیها سلام دخت پیامبر است که شکوه نام و فضیلت و تقوای او زینت بخش کتب تاریخ به ویژه معارف شیعه است .

زینب در چنین خانواده ای پرورش یافت، نیایش رسول خدا ، پدرش علی ، مادرش زهرا، جدش خدیجه کبری ، برادرانش حسن و حسین ، اعمامش عقیل و جعفر فخر بنی هاشم ، عمه اش ام هانی دخت ابوطالب (علیهم السلام) بودند و چون بر این شرف نسب ، علم و فضیلت و تقوی و زهد او را بیفزائیم، مقام و منزلت پر اوج این بانوی بزرگوار و شخصیت کم نظیرش آشکار می گردد . نیشابوری در رساله خود العلویه آورده است :
 که زینب در فصاحت و بلاغت و زهد و عبادت چون پدرش علی و مادرش فاطمه بود . از معاصران ، عمر ابوالنصر در کتاب خود «فاطمه بنت محمد» (ص) درباره زینب چنین گفته است :

«و اما زینب (ع) دخت فاطمه نشان داد که در خاندان پیامبر از شجاع ترین و فصیح ترین و شیواترین ایشانست. آوازه شهرت او از واقعه کربلا پیچید ، در روز عاشورا و روزهای بعد ، از او نیروی استدلال و شجاعت

(۱) عقيله، بانویی را گویند که در میان قوم خود بزرگوار و در خانواده عزیز و گرامی باشد .

زینبیه

یا

بارگاه حضرت

زینب علیها سلام

بقلم : دکتر محمد جواد مشکور

رایزن فرهنگی ایران در دمشق

و

حسن غروی اصفهانی

معاون رایزن فرهنگی ایران در دمشق

زندگی نامه حضرت زینب (ع)

زینب کبری دخت امیرالمومنین علی علیه السلام در پنجم جمادی الاولی سال پنجم هجری به دنیا آمد . سیوطی در رساله خود به نام «زینبیه» آورده است که زینب به روزگار جدش محمد رسول خدا (ص) پابه جهان نهاد . زینب بزرگترین دختر علی است که پس از حضرت امام حسن و حضرت امام حسین از بطن حضرت زهرا علیها سلام چشم به جهان گشود ، و بنا به روایت ابن ابی الحدید در شرح بر نهج البلاغه و برخی از روایات احادیث یکی از کنیه های علی ، ابوزینب بوده است .

و بلاغتی دیده شد که ضرب المثل قرار گرفت و نویسندگان مورخان همه بدان گواهی دادند. بانواعائشه عبدالرحمن « بنت الشاطی » در کتاب خود « بطله کربلا » درباره حضرت زینب گفته است زینب قهرمانی است که توانست انتقام خون برادر شهید و بزرگ خود را بگیرد و تیشه به ریشه حکومت بنی امیه وارد کند و سیر تاریخ را تغییر دهد .

خطبه های او در کوفه و شام

پس از شهادت سرور شهیدان ، خاندان رسالت و از جمله حضرت سجاد (ع) و حضرت زینب (ع) و دیگر افراد خانواده پیامبر را به اسارت به کوفه بردند ، وضع این اسرا آنچنان رقت بار بود که زنان کوفه گریان و نالان از خانه های خود بیرون آمدند .

جا حظ در کتاب خود « البیان والتبیین » به نقل از از خزیمه اسدی آورده است که « در آن روز زنان کوفه را دیدم نالان و گریان ، گریبان چاک داده بپا خاستند » .

بنا به گفته مورخان ، حضرت زینب (ع) در مجلس این زیاد ستمگر و جنایتکار کوفه چنان خطبه شجاعانه سر داد که لرزه برتن این دژخیم خونخوار بیفکند و حاضران مجلس به گریه افتادند . دیگر از خطب این بانوی بزرگ خطبه او در مجلس یزید در شام بود . شیخ صدوق و ابن طیفور در کتاب خود « بلاغات النساء » این خطبه را که حاکی از شرف و حقانیت خاندان رسالت و شهادت حسین بن علی (ع) است به تفصیل نقل کرده اند .

ازدواج زینب علیها سلام

علی دوست داشت دختران خود را به عقد ازدواج برادرزادگان خود درآورد ، زیرا گویند روزی پیامبر فرزندان ایشان را دید و گفت :

« دختران ما برای پسران ما و پسران ما برای دختران ما » بدین سبب علی (ع) دختر خود رقیه را به عقد ازدواج مسلم بن عقیل و زینب را به همسری عبدالله بن جعفر درآورد . مهر حضرت زینب را چهارصد و هشتاد درهم گفته اند .

● عبدالله بن جعفر از اصحاب پیغمبر (ص) و از روات

حدیث بود . در کتاب « الاستیعاب فی اسماء الاصحاب » صفات او را چنین ذکر کرده است : « عبدالله مردی بزرگوار بخشنده ، مهربان و عفیف بود و از او بعنوان دریای کرم نام می بردند . پدرش جعفر فرزند ابوطالب و دمسال از علی بزرگتر بود . در جنگ موته نبرد دلیرانه کرد و در پیشاپیش مسلمانان پرچم را به دست گرفته به لشکر حمله می برد ، دشمن دست راست او را قطع کرد ، پرچم را به دست چپ گرفت ، دست چپ او قطع شد پرچم را در آغوش گرفت و سرانجام شهید شد .

گویند خداوند در بهشت دو بال به او عنایت فرمود و از اینرو به « جعفر طیار » یا ذوالجنحین معروف گشت .

این روایت را عکرمه از ابن عباس نقل کرده است که پیامبر فرمود : « وارد بهشت شدم جعفر را دیدم که با فرشتگان در پرواز و دویال او خونین است » .

فرزندان عبدالله و زینب عبارتند از عون ، اکبر ، محمد ، علی و ام کلثوم . عون و محمد در هنگامه کربلا و در راه حسین بن علی (ع) شربت شهادت نوشیدند. این دو با دیگر شهدای بنی هاشم در حرم مطهر حضرت امام حسین (ع) در کربلا مدفونند و قبر ایشان مزار عاشقان راه حق و حقیقت است .

مطابق روایتی که عبدالله به سال هشتاد هجری در مدینه زندگی را بدرود گفت و در گورستان بقیع به خاک سپرده شد .

سفرهای حضرت زینب علیها سلام

بنا به نوشته مورخان ، زینب دخت حضرت علی (ع) نخست به اتفاق پدر بزرگوار خویش از مدینه به پایتخت خلافت ، (کوفه) رفت و سپس به اتفاق برادر خود ، امام حسن مجتبی (ع) به زادگاه خویش مدینه ، بازگشت . بار دوم به سال شصت هجری بود که همراه برادرش امام حسین (ع) به عراق (کربلا) رفت و از کربلا به اتفاق بازماندگان حسین بن علی (ع) سرور شهیدان به اسارت ، نخست به کوفه و سپس به شام برده شد . آنگاه به عراق آمد و پس از زیارت مزار مقدس

حسین (ع) و دیگر شهدای کربلا با حالی پریشان به مدینه بازگشت.

بموجب برخی از روایات زینب در آخرین سفر به همراه شوی خود عبدالله بن جعفر به شام رفت تا عبدالله به امور ملکی خود در روستای «راویه» که تا کنون نیز به همین نام برجای مانده است رسیدگی کند. در همین روستا بود که حضرت زینب دخت علی و خواهر برومند و سخنور حسین دارقانی را وداع گفت و در همانجا به خاک سپرده شد. این روستا در حدود هفت کیلومتر از دمشق پایتخت سوریه فاصله دارد.

آرامگاه حضرت زینب (ع) در کجاست؟

برخی پنداشته‌اند که مرقد زینب در مصر است و برای روشن شدن مطلب، باید به دوران فاطمیان مصر بازگردیم. بی‌گمان نسب فاطمیان به حضرت فاطمه بنت علی بن ابیطالب (ع) می‌رسد و شریف رضی هم شعری در تأیید این معنی دارد. فاطمیان به روزگار زمامداری خویش تلاش بسیار کردند تا سرزمین مصر را شیعه‌نشین کنند و از جمله کارهایی که برای پیشبرد نظر خود کردند انتقال صندوق محتوی سرمبارک حسین (ع) از عسقلان (۱) به مصر بود. در آنجا مسجدی بزرگ برپا داشتند که تا کنون به همین نام برجای مانده و مزار شیفتگان راه حق است. این مسجد در سال ۱۱۵۷ هجری تجدید بنا شد.

از کسانی که این عقیدت را دارند باید سائح هروی درگذشته به سال ۶۱۱ هجری را نام برد، وی داستان انتقال سرمبارک حسین (ع) را آورده و افزوده است که آرامگاهی نیز برای ام کلثوم ملقب به زینب صغری در مصر ساختند و آنرا قبر زینب عقیله بنی هاشم خواندند و در همین زمینه مطالبی بر دیواره‌های آرامگاه نوشته شده است. بیشتر مورخان این نوشته‌ها را که به روزگار

(۱) عسقلان شهری بود در ساحل فلسطین و بسیار زیبا که آنرا عروس شام میخواندند. این شهر در جنگهای صلیبی شهرت فراوان یافت. سلطان پیبرس به سال ۱۲۴۷ میلادی آن را ویران کرد.

فاطمیان انجام پذیرفته است گواه مدفون بودن زینب در مصر پنداشته‌اند، اما مقریزی در کتاب خود «الخطط» نامی از قبر زینب در مصر نبرده است.

شادروان سید عبدالحسین شرف‌الدین عقیده داشت که آرامگاه زینب در همین روستای راویه در شام است. شادروان سید حسن صدر در کتاب خود «نزهة اهل الحرمین» آورده است که آرامگاه زینب کبری دخت علی (ع)، مشهور به ام کلثوم در نزدیکی گور عبدالله بن جعفر طیار، در خارج شهر دمشق، معروف است. در کتاب لواقع الانوار آمده است که زینب به سال ۷۴ هجری در دمشق شام بدرود زندگی گفت.

یاقوت حموی در معجم البلدان به هنگام ذکر «راویه» گوید: روستایی است از غوطه دمشق و قبر ام کلثوم در آنست. این بطوطه نیز در شمار مقابر اطراف دمشق از آرامگاه ام کلثوم دخت علی و فاطمه نام برده و افزوده است که گویند نام او «زینب» است. مسجد بزرگی در آنجا است و خانه‌ها و اوقاف بسیار، مردم دمشق آن را «قبر الست ام کلثوم» خوانند. در سفرنامه ابن جبیر نیز همین مطلب آمده است.

وقفنامه آستانه حضرت زینب علیها سلام

این وقفنامه با خطی شبه «دیوانی» نوشته شده و به روزگار تسلط عثمانیان بر شامات باز می‌گردد. خطی خوانا که املاء برخی از کلمات به علت کم‌سوادی کاتب درست نوشته نشده است، در صفحه اول این وقف نامه دوتن از قضات دمشق و قاضی بعلبک و سه تن دیگر آن را تأیید کرده‌اند. یکی از این سه تن به نام «علی» سه بیت شعر هم آورده است به این شرح:

کتاب حوی وقفاً صحیحاً مسجلاً
بأحكام احکام الکرام مکملاً
حکمت به حکماً متیناً اساسه

وعلمی محیط بالخلافه مفصلاً
فأصبح وقعالیس یمكن نقضه
و ما دامت الایام لن یتبدلا

مورد وقف

مورد وقف عبارت بوده است از باغی بزرگ در روستای راویه و حدود آن در وقفنامه به این شرح است :

«وذلك جميع البستان الكبير الكائن بقرية راوية المشتمل على مقسمين احد هما شرقي والاخر غربي يفصل بينهما الساقية العرضية الاخذة الى القبلة المشتمل كسل منهما على اشجار فواكه مختلفة النوع والجنس ويحدهما من القبلة مزار حضرة السيدة الجليلة زينب الكبرى رضى الله تعالى عنها ورضى عنها بها وتمامه الطريق السلطاني ومن الشرق الطريق وارض الحطيب ومن الشمال نهر قناتة القرية ومن الغرب الطريق للمقربة وللمزار الشريف وجميع البستان المعروف بجنيانة الورد في القرب من ذلك المشتملة على اشجار فواكه مختلفة النوع والجنس يحده من القبلة بستان الحاج تقي واخوته ومن الشرق الطريق للقريه و للمزار الشريف ايضاً ومن الشمال مجرى الماء قناة القرية المزبورة ومن الغرب كذلك ومن ذلك جميع القطعة الارض شرقي قناة الجدلية يحدها قبله مجرى الماء عين كيل و شرق قناة الجدلية و اراضى قرية عقربا وشمال اراضى قرية راوية المزبورة المعروفة بشرقي و غرباً قناة الجدلية و من ذلك جميع القطعة الارض الكائنة غربي القرية المزبورة يحدها قبله مجمع الطرق وشرقاً الطريق ايضاً و شمال ارض بنى حمود ، و غرباً الطريق و من ذلك جميع القطعة الارض المعروفة بحقل التوت تابع القرية المذكورة يحدها قبله النهر الفاصل بينها وبين جنيانة الورد المزبورة و منه سياق الماء للحضرة المنورة و شرقاً الطريق السالك و شمال الجف و مجرى الماء الارض الفوقانية و غرباً النهر و المصنع و مسكرة التونه و من ذلك جميع القطعة الارض الواسعة المعروفة بشكاره حدها قبله قناة قويل و شرقاً الطريق و تمامه ارض حمود و شمال الجف و اراض ييد اربابها و غرباً الطريق السالك و من ذلك جميع القطعة الارض الكائنة شمالي القرية تعرف بالمادية ولها شهرة في مكانها تغني عن التحديد و شرب ذلك كله من ماء قناة قرية راوية المزبورة في كل اسبوع عدا ان جميع ماء النهر تارته يوماً بتمامه وفي النوبة الثانية ليلة بتمامها و

معارف اسلامي

● بموجب مندرجات اين وقفنامه، اصل آن در اواسط ربيع الاول سال ۷۶۸ هجری تنظیم و در اوائل رجب سال ۸۲۵ هجری به گواهی بدرالدین حسن بن شیخ ابراهیم قاضی بعلبک و در پنجم ربيع الثاني سال ۸۵۵ هجری به گواهی شمس الدین محمد افندی قاضی دمشق و در ۱۵ ذی الحجه سال ۸۷۰ هجری به گواهی علاء الدین افندی قاضی دمشق در ۱۲ ماه رجب ۹۰۵ - هجری قمری به گواهی محمد افندی و در غره محرم ۹۲۱ هجری به گواهی ولی افندی و در اواخر ذی القعدة ۹۵۴ هجری به گواهی قاضی احمد هندی و در اواخر شوال ۹۹۸ هجری به گواهی مصطفی افندی و در ۱۲ رمضان ۱۰۳۱ هجری قمری به گواهی محمد بن عبدالرزاق قاضی بعلبک رسیده است .

واقف که بوده است؟

این عبارت در وقفنامه مذکور درباره واقف آمده است :
«وكان المتقرب الى اله تعالى بهذا المعروف الذي لا يضاهاى والعمل الذي اجوره و مشوباته لا تتناهى سولانا وسيدنا رابط عقد السيادة السرمدية ذوالحسب الباهسى الطاهر والنسب الزاهى الباهر شيخ الفقهاء والاصوليين علم النحاة والمعربين شيخ الاسلام مفتى الفرق والانام صدر مكة والمدينة والشام مولانا السيد الشريف حسين بن المرحوم شيخ الاسلام علم الايمة الاعلام السيد الشريف موسى بن المرحوم شيخ الاسلام والمسلمين قدوة الفقهاء المحدثين السيد على الحسيني . . .»

● بموجب حکایت این وقفنامه شخص مذکور، مورد وقف را تسلیم فرزند خود سید علی می کند و او را شریک در امر تولیت می سازد تا کار ثبت وقفنامه به پایان برسد اما پس از چندی پدر از وقف مورد نظر انصراف حاصل می نماید ولی پسر معتقد بوده است که وقف به جای خود باقی و صحیح است ، پدر و پسر دعوی نزد قاضی القضاة وقت می برند . قاضی بنا به رأی ابوحنیفه وقف را صحیح دانسته و بازگشت از آنرا جایز نمی شمارد .

ذلك على نوب اهله المتعارف بينهم بالطريق الشرعي بحق ذلك من حقوق فيه وطرقه و مرافقه من كل حق هو لذلك داخل فيه و خارج عنه معروف به و منسوب اليه و من جميع ما اشتملت عليه البساتين المزبورة من الارض والغراس و الحدود لذلك كله و احاطت به اقطاره .

متولیان حضرت زینب علیها سلام

در حال حاضر آقای مهندس رضا مرتضی «مدیر کل سازمان آب دمشق معروف به ماء الفیجه» و پسر عم او آقای دکتر هانی مرتضی پزشک معروف اطفال که هر دو از مردم فعال و خوشنام در این سازمان هستند تولیت حرم حضرت زینب علیها سلام را بعهدہ دارند . این دوازده فرزند سید سلیم فرزند سید علی فرزند سید موسی فرزند سید علی فرزند سید مصطفی فرزند سید فضل الله فرزند سید مرتضی فرزند سید علی فرزند محمد ابی طالب فرزند سید علی فرزند سید علوان فرزند سید علی فرزند حسین فرزند واقف موقوفات حضرت زینب و فرزند سید موسی فرزند سید علی فرزند سید حسین فرزند سید محمد فرزند سید موسی فرزند سید علی فرزند سید محمد فرزند سید معالی فرزند سید علی فرزند سید عبدالله فرزند سید محمد فرزند سید علی فرزند سید عبدالله فرزند سید محمد فرزند سید طاهر فرزند سید حسین فرزند سید موسی فرزند سید ابراهیم فرزند امام موسی کاظم علیه السلام اند .

نوسازی در حرم حضرت زینب علیها سلام

در حقیقت کمکهای مؤثر را جهت نوسازی و بهسازی صحن و حرم حضرت زینب علیها سلام شخص اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر که از شیفتگان خاندان رسالت اند فرموده اند و در سال ۱۳۷۰ هجری مرحوم حجة الاسلام سید محسن امین عاملی، جمعی از رجال خیر را دعوت کرد تا کمیته ای جهت نوسازی حرم و جمع آوری هدایا تشکیل دهند. یکی از آن میان و مؤثرترین ایشان شادروان حاج مهدی بهبهانی تاجر معروف بود که الحق والانصاف تمام دارائی و وقت خود را صرف نوسازی حرم حضرت زینب

علیها سلام کرد. وی که از بازرگانان خوشنام و فعال بود توانست اجازه و کمک علمای اسلام امثال حضرت آیت اله میرزائی نائینی و مرحوم آیت الله حاج آقا حسین بروجردی و حجة الاسلام شادروانان آقایان سید محسن حکیم و سید عبدالحسین شرف الدین و آقا سید یونس اردبیلی و نیز حضرت آیت الله آقای سید کاظم شریعتمداری و جوهری گردآوری کند و نوسازیهای در صحن و حرم حضرت زینب بنماید که اهم آن عبارتست از:

- تجدید گنبد و سقف حرم باسیمان مسلح.
- مرمرکاری دیوار داخلی حرم .
- کاشی کاری داخل گنبد .
- سنگ فرش ایوانهای صحن .
- بازگردن چهار در به جهات اربعه .
- لوله کشی آب برای شستشو و وضو .
- سیم کشی برق .
- ایجاد کتابخانه و درمانگاه .
- کاشی کاری نمای خارجی حرم .
- کاشی کاری ستونهای حرم .

خوشبختانه گسترش و بهسازی در صحن و اطراف آن مرتباً ادامه دارد. کمکهای بسیار مؤثری که از طرف اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر و علیاحضرت شهبانوی ایران و اوامر مؤکد معظم لها برای تسریع در نوسازی صحن و حرم حضرت زینب علیها سلام چندی نخواهد گذشت که این حرم بصورت یکی از زیباترین حرمهای خاندان رسالت در خواهد آمد.

مساحت و ساختمان صحن و حرم مطهر حضرت زینب علیها سلام

مساحت کل زمین صحن و حرم و مراکز خدمات ده هزار متر مربع است.
در زینبیه جمعاً ۱۱۴ اطاق وجود دارد که از غالب آنها زائران استفاده می کنند.
در صحن بزرگ ۶۴ اطاق وجود دارد (در هر (بقیه در صفحه ۵۷)